

Henri MATISSE: Anemóniák és a lila kabát, 1937

Raoul DUFY: Harminc év, 1931

Kees VAN DONGEN: Rózsacsokor. Olaj, fa, 41x33 cm

VASZARY János: Krizantémok, 1927.

A SZEM TÖRTÉNETE

A franciás irányultságú magyar posztimpreszionista festészet egyik spiritus rectora, Paul Cézanne mondta egyszer, hogy Monet csak egy szem, de micsoda szem. Az art deco és a dekoratív avantgárd korában azonban már Cézanne is csak egy szem volt, ha mégoly különleges is. Sőt, ahogy Vaszary harmincas évekbeli festészete mutatja, már a német expresszionizmus leglelkesebb és legelvonatibb képviselői is a stílárís hagyomány részeivé váltak. Vaszary egyéni és mégis színtetizáló látásmódja, amely éppúgy magába olvasztotta a szecesszió és a szímbolizmus, mint a posztimpreszionizmus és az expresszionizmus tanulságait a tisztán esztétizáló virágcsendéleteiben érvényesült a legszébbben és a legtisztábban. A szem immáron nem az optikai érzékelés, vagy a látás pszichofiziológiai szerve, hanem „mágikus tükör, mely a virágszirom húsát

pompázatos színekben vetíti, melyben szélesen csillog a tenger, partján tarka embertömegekkel, melyben boszorkánytáncát járja a világváros éjszakai fény- és mozgásáradata, mely kivetkőzi testiségéből a testet, hogy a furcsa, fanyar létyönyör jegyeivé avassa azt.” (Rabinovszky, 1930. 125.)

VIRÁG-MÍTOSZ

Blumenmythos címmel néhány éve rendeztek egy nagy sikerű kiállítást Baselben, amely Van Gogh-tól Jeff Koonsig tekintette át a virágok szímbolikus jelentésének történetét. A gyönyörű festmények átütő erővel érzékeltették, hogy az explicit erotikától a transzcendens spirituálizmusig, a komplex világképtől a belső portréig szinte bármilyen megjeleníthető virágokkal. A kiállítás sztárjai (Henri Matisse, Emil Nolde, Odilon Redon) közül természetesen sokak festészete

párhuzamba állítható Vaszaryéval, de a különös mégis az, hogy Vaszary virágcsendéletei sokkal inkább a látás örömeiről szólnak. Ha a virágok bármit is képviselnek, az csakis önnön testi valójuk, amit Kárpáti Aurél a kor lelkesült nyelvén így fogalmazott meg: „Amit ezeken a vásznain ad: elsősorban a virágok lelke. Bársonyos szirmokat és húsos leveleket fakasztó, titokzatos természeti erő, maga az eleven élet, egész belső fejlődéstörténete egy-egy lila ciklámennek, melegsárga, halottfehér, vagy vérvörös rózsának. A kolorista lelkesültsége ez a virágszeretet.” (Kárpáti, 1941. 23.)

ORGIA ÉS MISZTÉRIUM

Gladióluszok, krizantémok, rózsák, ciklámenek, dália. Se nem orgia, se nem misztérium, hanem tiszta festőiség. Mindazonáltal az is tagadhatatlan, hogy Vaszary örömet

lelte a virágok sokszínűségében, ha tetszik e téren is „gourmet” volt, és még egyszerű virágokból is kifinomult érzékkel kombinálta meg narancsos – lilás – rózsaszínes színharmóniáit. „Virágzó” színharmóniái éppolyan természetes-séggel foglalhattak keretbe egy biblikus jelenetet, mint egy erotikus életképet, mégis az a legszebb a virágcsendéletekben, hogy a maguk tisztaságában egy-egy stíluskorszak esszenciális lenyomatai is egyben. Ekképp kerülhet egymás mellé a „fekete korszak” egyik remeke, a Csendélet Buddha-szoborral (1920 körül), illetve a „fehér korszak” egyik emblematikus műve, az 1927-es Krizantémok, és egyfajta záróakkordként az 1935-ös Virágcsendélet, amely plaszticitásával és színkezelésének gazdagságával korszakának egyik kiemelkedő darabja.

Kaszás Gábor

VASZARY János: Csendélet Buddha-szoborral, 1920 körül

